

uključuje i ona značenja koje nisu namjera (koja nisu finalni uzrok, *causa finalis*) zbog čega je nemoguće očekivati da bi na mjestu svakoga *zbog* mogao doći i *radi*. Zato i u primjeru *Odlazi u bolnicu zbog bolesti*. uporaba prijedloga *radi* izostaje jer uzročno značenje prijedloga *zbog* ne uključuje i značenje namjere – ne odlazi se u bolnicu da bi se razboljelo. U ovom su primjeru: *U bolnicu se odlazi zbog bolesti, a radi liječenja*. značenja jasno razgraničena – *Uzrok je odlaska u bolnicu bolest, a namjera liječenje*.

Primjeri pak u kojima je na mjestu *radi* moguće uporabiti i prijedlog *zbog* potvrđuju da značenja tih dvaju prijedloga ipak nisu tako oštro razlikovno postavljena. Treba voditi računa da je uzročno značenje šire od značenja namjere te ne očekivati da svako *zbog* može stajati na mjestu prijedloga *radi*, ali ipak valja imati na umu da je u svakom *radi* uključeno i *zbog* jer je namjera samo vrsta uzročnoga značenja. Čini se da su o neutralizaciji značenja namjere i uzroka znatno više vodili računa stariji slovničari/gramatičari hrvatskoga jezika jer se u slovnica i gramatika 19. stoljeća, bez obzira na njihovu pripadnost određenoj filološkoj

školi, kada je riječ o značenju namjere, pronalaze ista normativna rješenja – namjera je vrsta uzročnoga značenja pa je prijedlog *radi* u uzročnom značenju izjednačen s prijedlogom *zbog* (*sbog*) i u Ilirskoj slovnici Vjekoslava Babukića (1854.), a prvak zagrebačke filološke škole Adolfo Veber Tkalčević 1859. u Skladnji ilirskoga jezika za niže gimnazije uz prijedlog *radi* također upućuje: „vidi *sbog*” te pojašnjava: „**Sbog** znači u z r o k čina;”. Jezičnim zaokretom na prijelomu stoljeća (iz 19. u 20.), ne mijenjaju se normativna polazišta u svezi s *radi* i *zbog* pa će se *radi* u uzročnom značenju naći s početkom 20. st. i u Nauci o izreci za školu Mirka Divkovića, ali i u Gramatici hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika Tome Maretića.

Kada se, dakle, u obzir uzme i hrvatska jezična tradicija i suvremena jezikoslovna teorija, razvidno je da namjerno *radi* znači i uzrok, njegova je posebna vrsta, što omogućuje da se u određenim značenjima na mjestu *radi* uporabi i *zbog* pa se na postavljeno pitanje u naslovu, uz navedena ograničenja, ipak može dati potvrđan odgovor.

Jadranka Mlikota

OSVRTI

JEZIČNI NATJEČAJ U 2009.

asopis Jezik i Zaklada „Dr. Ivan Šreter” proveli su i prošle godine natječaj za najbolju novu hrvatsku riječ. Pravila su bila ista – prednost imaju nove riječi koje su zamjena za tuđicu, ponajprije za nepotrebni anglizam, riječ ne smije biti potvrđena ni u jednom hrvatskom rječniku.

Povjerenstvu su se ove godine pridružili prof. D. Kalogjera i književnik H. Hitrec

(umjesto Slobodana Novaka i Igora Čatića), tako da su riječi ocjenjivali S. Babić (predsjednik) i S. Ham, M. Mamić, Z. Jakobović, V. Loknar, D. Kalogjera, H. Hitrec (članovi).

Promatrajući rezultate natječaja za 2009. u prvi se tren učinilo da natječaj nije uspio. Došla su 173 prijedloga, ako se ne računaju prijedlozi jednoga osobenjaka koji nam je u više pisama i s više adresa poslao više od 1000 prijedloga. Samo po sebi se razumljelo da ne ćemo primati i uvažavati prijedloge

od osoba koje se lažno predstavljaju, pa taj natječajni uvjet nismo isticali kao bitan. Nismo očekivali ni da će nam takav osobenjak poslati stotine prijedloga pod različitim imenima i adresama. Zbog toga sada pravilima natječaja pridružujemo još dva – predlagatelji moraju svoje prijedloge potpisati svojim pravim imenom i prezimenom, a primit ćemo najviše pet prijedloga od jednoga predlagatelja.

Od ta su 173 prijedloga u užu izbor izabrane 33 riječi, ali i te riječi ili ne odgovaraju kriterijima natječaja (nisu zamjene za tuđice) i/ili za pojmove njima imenovane imamo uvriježene nazive pa nove riječi ne bi imale upotrebnost. Nije se mogla izabrati ni jedna, a kamoli tri najbolje riječi – Povjerenstvo nije željelo izabrati neodgovarajuće riječi samo da bi natječaj imao pobjednika.

OSOBNIK

ako je Jezikovu čitateljstvu već poznato, nagrada na Natječaju za najbolju novu riječ u 2009. nije dodijeljena. Prispjelo je mnogo prijedloga, među najboljima je bila riječ *osobnik*, zamjena za višečlani naziv *osobni identifikacijski broj*. Na žalost nije mogla biti prihvaćena jer ju je već bio predložio Stjepan Babić u Fokusu 16. siječnja 2009. To, međutim, nije razlogom da se OIB ne zamijeni *osobnikom*. Dapače, bila bi šteta da dobra riječ propadne, a ostane akronim.

Kada se nakon Babićeva prijedloga raspravljalo o *osobniku*, navodilo se višeznačje kao moguća prepreka da riječ uđe u opći optjecaj. Naime, u suvremenom hrvatskom strukovnom jeziku riječ *osobnik* već ima svoje mjesto u pravu i leksikografiji, označujući u prvom kakav dokument ili ispravu s

Natječaj se nastavlja, za 2010. godinu primat će se prijedlozi do 22. prosinca 2010. – na taj je dan rođendan dr. Ivana Šretera. Pozivamo čitatelje da se jave na natječaj, pravila natječaja ostaju ista – uz ograničenje od pet riječi, a molimo sve predlagatelje da se potpišu svojim pravim imenom i prezimenom.

Među prijedlozima pojavila se riječ *osobnik*. Prepoznaje se u njoj prava riječ u pravi trenutak. Uvodi se OIB – osobni identifikacijski broj što nije s jezičnoga gledišta dobro, tako važan i čest pojam, a označen kraticom ili trorječnim nazivom. Treba jedna riječ, a najboljom se činio *osobnik*. Riječ ipak nije mogla biti proglašena najboljom, a zašto je tomu tako objašnjava Nataša Bašić u članku *Osobnik koji slijedi*.

Uredništvo

osobnim podatcima, a u drugom popis osoba s osnovnim podatcima.

U pravu se *osobnik* pojavljuje:

- a) u zatvorskom sustavu – u čl. 18. Pravilnika o kućnom redu u zatvorima za izvršavanje pritvora (NN, 135/99) kao naziv za osobni dosje u koji zatvorska uprava prikuplja, obrađuje i pohranjuje podatke o pritvoreniku;
- b) u zračnom prometu – u čl. 12. Pravilnika o uvjetima kojima mora udovoljavati osoblje kabinske posade zrakoplova (NN, 6/00) kao naziv za službeni dokument operatora zrakoplova u koji se upisuje svako osposobljavanje člana kabinske posade.

U leksikografiji se *osobnikom* u temeljnoj razdiobi leksikonske ili enciklopedijske grude naziva popis osoba uvrštenih u abecedarij, za razliku od *pojmovnika* koji obuhvaća popis strukovnih pojmova. Ovisno o naravi